

Josep Gustems Carnicer (UB), Josep Sánchez Martín (UB), Caterina Calderón Garrido (UB), Teresa Godall Castell (UB), Lydia Sánchez Gómez (UB), Lurdes Casadevall Munné (UB) i Estel Marín Cos (UAB)

Desenvolupar competències ètiques a l'educació musical i corporal

Un estudi empíric als estudis de mestre en educació infantil a la Universitat de Barcelona

Resumen

Este trabajo presenta una investigación en curso respecto las competencias éticas, los factores de protección, las fortalezas de carácter y las estrategias de afrontamiento analizadas en una muestra de estudiantes del Grado de Educación Infantil de la Universidad de Barcelona. Junto con un estudio teórico se realizará un estudio observacional mediante unos instrumentos normalizados y estandarizados, entre los que figura el cuestionario VIA-IS de Seligman. Con todo ello se espera sacar conclusiones para mejorar la formación de los maestros de Educación Infantil, especialmente a partir de las asignaturas de expresión musical y corporal donde deben desarrollarse dichas competencias éticas.

Abstract

This paper presents an ongoing investigation regarding ethical competence, protective factors, strengths of character and coping strategies analyzed in a sample of students in Early Childhood Education Degree from the University of Barcelona. Along with a theoretical study will be an

observational study using standardized instruments and standardized, which include the VIA-IS questionnaire Seligman. With all that is expected to draw conclusions to improve the training of teachers in kindergarten, especially since the subjects of musical expression and body where they develop these skills ethics.

Palabras clave

Competències ètiques - Educació musical - Educació infantil - Expressió corporal

Keywords

Ethical skills - Education music - Education child - Body expression

La docència universitària es caracteritza per una elevada dedicació a la recerca en els seus àmbits de manera que li permeti una adequada actualització i a l'hora una valoració encertada i realista de les propostes curriculars que es plantegen als diferents fòrums que constitueixen la comunitat acadèmica, bé siguin llibres, articles, congressos, jornades i un llarg etcètera d'aportacions al coneixement.

És amb aquest esperit que un grup de professors i investigadors de la Universitat de Barcelona, amb el finançament dels ajuts REDICE i ARCE 2010, hem iniciat una recerca al voltant de les competències ètiques dels estudiants per a mestre d'Educació Infantil a la UB. El grup d'investigadors està format per professorat d'educació musical, educació física i un equip de col·laboradors. La formació multidisciplinària de l'equip, conjuntament amb la formació doctoral de bona part dels mateixos assegura el tractament científic necessari d'un tema que tot i sentir-lo com proper no deixa de ser força desconegut.

Perfil competencial dels Estudiants i Mestres d'Educació Infantil

El sistema educatiu de casa nostra organitza l'educació en etapes assignant un perfil docent, amb una formació específica, per a cadascuna d'elles. A l'etapa d'Educació Infantil el professional que atén les necessitats bàsiques dels infants i els educa és el/la mestre/a especialitzat en Educació Infantil. Si la pròpia funció docent ja és complexa en si mateixa ho és encara més en aquesta etapa educativa perquè necessita d'uns educadors/es amb una formació, ca-

pacitats i sensibilitat cap a la infantesa ben definides.

El sistema educatiu de casa nostra organitza l'educació en etapes assignant un perfil docent, amb una formació específica, per a cadascuna d'elles.

D'una banda requereix d'una bona formació en pedagogia, psicologia i sociologia que juntament amb una seguretat i maduresa personal li han de permetre prioritzar les capacitats que s'han de treballar a cada moment a l'escola d'una forma tranquil·litzadora, tot mostrant-se accessible i a l'abast dels infants, atès que és el seu referent constant en el sí de l'escola. D'altra banda, val a dir que les seves funcions i qualitats van més enllà, doncs ha de treballar en equip amb la resta de mestres de la seva escola així com amb els serveis externs de l'escola, la qual cosa li demanda una formació en habilitats socials i dinàmica de grups. No volem descuidar la important tasca associada a la seva funció educadora que és la necessària relació amb els pares i mares en un clima de col·laboració, cordialitat i entesa. Sens dubte ens trobem amb un/a professional amb un clar perfil educatiu però també social.

Una recerca ètica, ara

El pla Bolonya és una oportunitat de transformació de les formes d'aprendre i d'ensenyar, podent promoure actituds diferents a les tradicionals. L'aprenentatge ètic i l'educació en valors en aquest context plantejarà processos de canvis en els comportaments, que promoguin la reflexió i l'observació dels comportaments des d'una perspectiva socioconstructivista, on la persona estigui en procés de construcció mitjançant pràctiques formatives socials, guiada per un conjunt de valors històricament constituïts i socialment acceptats.

A la UB, durant els cursos 2010-11 i 2011-12 s'han elaborat, aprovat i aplicat per primera vegada els plans docents de les assignatures troncales obligatòries *Expressió Musical i Corporal* (6 crèdits), *Didàctica de la Música* (9 crèdits) i *Didàctica de l'Educació Física* (9 crèdits). Les tres assignatures formen part de les matèries *Comunicació i Comunicació i Llenguatges*, i apareixen en el 3r i 5è semestres de l'itinerari curricular proposat pel Grau d'Educació Infantil.

Per tot això hem cregut interessant iniciar una recerca que ens permeti diagnosticar els punts forts i dèbils de la formació ètica del nostre alumnat abans i un cop han finalitzat les assignatures obligatòries del nostre Departament, per tal de conèixer l'abast i la influència de les matèries amb contingut artístic en la formació ètica dels nostres alumnes, futurs mestres d'aquesta etapa educativa, i fer propostes curriculars que puguin modificar si s'escau els primers plans docents desenvolupats.

El pla d'estudis del Grau d'Educació Infantil a la Facultat de Formació del Professorat de la UB, proposa l'adquisició de competències generals i específiques de caràcter ètic.

El pla d'estudis del Grau d'Educació Infantil a la Facultat de Formació del Professorat de la UB, proposa l'adquisició de competències generals i específiques de caràcter ètic. Les tres assignatures obligatòries del nostre departament estan implicades, segons el Pla d'estudis en el desenvolupament i l'adquisició d'algunes d'aquestes, concretament:

EXPRESSIÓ MUSICAL I CORPORAL
2n curs - 3r semestre

Les habilitats en les relacions interpersonals, com l'empatia, sociabilitat i tacte en la comunicació amb els demés, amb una actitud contrària a la violència, als prejudicis i als estereotips sexistes, creant una atmosfera agradable i cooperativa que transmeti benestar, seguretat, tranquil·litat i afecte a les relacions interpersonals. (Competència General nº 121359).

DIDÀCTICA DE L'EDUCACIÓ FÍSICA
3r curs - 5è semestre

Dissenyar i regular entorns harmònics d'aprenentatge en contextos de diversitat en l'Educació Infantil que atenguin les necessitats educatives singulars de cada estudiant, les dificultats d'aprenentatge, la igualtat de gènere, la equitat i el respecte als drets humans. (Competència Específica nº 121368).

DIDÀCTICA DE LA MÚSICA
3r curs - 5è semestre

El reconeixement de la diversitat i la multiculturalitat, valorant positivament la diversitat de tot tipus, respectant altres visions del món i gestionant amb creativitat les interaccions culturals per tal d'enriquir-se mútuament. (Competència General nº 121362).

Avaluant competències ètiques

L'avaluació de les competències ètiques sol presentar-se seguint a Kohlberg (1992) mitjançant la presentació de dilemes morals que generin conflictes per a la seva resolució. La observació sistemàtica de les conductes proactives i les eines observacionals són les eines més emprades en aquest tipus d'avaluacions qualitatives que generen gran quantitat de reflexió teòrico-pràctica per l'educació moral. Malgrat tot, la majoria d'observacions es duen a terme de forma autoinformada, oberta i molt sovint implicant l'avaluador en el procés de presa de decisions, amb una possible modulació i biaix de les respostes i les dades. Tanmateix les conductes evitades no són observades i es fa difícil que es puguin tenir en compte a l'hora de les valoracions.

La nostra proposta d'avaluació és de caràcter quantitatiu, mitjançant instruments psicològics normalitzats i passats a una ampla mostra d'alumnat, per la qual cosa els resultats obtinguts seran de gran valor per la seva alta validesa interna i fiabilitat. Les categories plantejades en aquesta recerca permeten obtenir resultats agrupats en constructes elaborats per Seligman i Peterson (2004), inspirats en l'escola cognitiva-conductual anomenada "psicologia positiva". Les 6 escales proposades per Seligman (saviesa, coratge, humanitat, justícia, temprança i transcendència), que aglutinen 24 fortaleeses, coincideixen en part amb el model proposat per M. Martínez, Buxarrais et al. (GREM de la UB). D'altra banda, la resta de proves plantejades contemplen la mesura de l'empatia (TECA), les estratègies d'afrontament (CRI-A), les psicopatologies (BSI, Derogatis, 1985) i les fortaleeses de

caràcter (VIA-IS, Seligman, 2004). Els qüestionaris TECA, CRI-A i BSI) estan basats en la perspectiva del DSM-IV-TR, mentre que el VIA-IS ho està en la de la Psicologia positiva. La combinació d'ambdúes formes de pensament i d'anàlisi (que podríem simplificar amb la idea de "l'ampolla mig buida o mig plena") permetran compondre un estat de la qüestió molt més ric i profund que les anotacions i registres convencionals, i proporcionaran un element objectiu de valoració de les capacitats ètiques dels nostres alumnes.

Fases

Aquest estudi contempla 4 fases diferenciades amb una durada total de 22 mesos (gener 2011-octubre 2012)

- FASE 1: Constitució de l'equip. Anàlisi del context. Informació del projecte (7 mesos).
- FASE 2: Implementació de la proposta d'intervenció i recollida de dades (6 mesos).
- FASE 3: Anàlisi de dades i valoració dels resultats obtinguts (3 mesos).
- FASE 4: Difusió dels resultats de la recerca (4 mesos).

Resultats i conclusions

La recerca es troba actualment en curs, i restem a l'espera dels resultats de la caracterització de la mostra, mesura efectuada a l'inici del curs acadèmic, abans de cursar les 3 assignatures que esmentàvem. Tant bon punt coneguem els resultats els farem conèixer a la comunitat acadèmica mitjançant articles en aquesta i d'altres revistes, així com l'adaptació curricular que correspongui per tal d'ajustar al màxim els continguts dels estudis de mestre en Educació Infantil a la realitat dels nostres estudiants. Tot plegat, amb aquell punt d'emoció per les sorpreses imprevistes que

sempre acompanyen a les recerques en ciències humanes.

Bibliografia

BUXARRAIS, M. R. (2005). *Conflictos éticos en la gestión de la información*. BID: Textos universitarios de biblioteconomía y documentación. Universitat de Barcelona

BUXARRAIS, M. R., MARTÍNEZ, M. (2009). *Educación en valores y educación emocional: propuestas para la acción pedagógica*, 10 (2), pp. 263-275. Revista electrónica Teoría de la Educación

CASALS, E. et al. (2005). *Innovación y mejora de la docencia universitaria mediante la metodología de aprendizaje basado en problemas (ABP)*. Revista Iberoamericana de Educación, 36/12

CONDE, S. (2004). *Elementos para el desarrollo de competencias cívicas y éticas en los estudiantes de educación*. México: IFE

FERRETE, C. (2005). *La ética ecológica como ética aplicada. Un enfoque desde la ética discursiva*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I. Tesi doctoral en xarxa. <<http://www.tdx.cat/TDX-1108105-144528>>

FRANCA, T. O. (1996). *Ética para psicólogos: introducción a la psicoética*. Bilbao: Desclée de Brouwer

GANCEDO, M. (2006). *Virtudes y fortalezas: el revés de la trama*, nº 7, pp. 67-80. *Psicodebate*

GONZÁLEZ, M. R. (2007). *Evaluación por competencias de la dimensión ética en la formación de psicólogos en Colombia*, nº 3 (1), pp. 11-13. *Revista Diversitas - Perspectivas en Psicología*

GUSTEMS, J., CALDERÓN, C. (2007). *Educación en valores i educació musical*. Barcelona: Recercat. <<http://hdl.handle.net/2445/11524>> y *Revista Electrónica Senderi*, 30. [Consulta 20 de setembre de 2011]

GUSTEMS, J., CALDERÓN, C. (2009). *Valores, Educación musical y Contexto Intercultural*. En SADIO RAMOS, Fernando. *Diálogo e Comunicação Intercultural. A Educação com as Artes*, pp. 35-51. Coimbra: Fernando Ramos, editor

KOHLBERG, L. (1992). *Psicología del desarrollo moral*. Bilbao: Desclée de Brouwer

LINLEY, P., MALTBY, J., PETERSON, Ch., PARK, N., SELIGMAN, M. (2007). *Character strengths in the United Kingdom: The VIA Inventory of Strengths*. *Personality and Individual Differences*, nº 43, pp. 341-351

MARCHESI, A. (2010). *Educación artística, cultura y ciudadanía*, nº 50, pp. 7-11. Eufonía

MARTENOT, M. (1993). *Principios fundamentales de formación musical y su aplicación*. Madrid: Rialp

MARTÍNEZ, M., BUXARRAIS, M. R. (2002). *La Universidad como espacio de aprendizaje ético*. *Revista Iberoamericana de Educación*, nº 29

PARK, N., PETERSON, Ch., SELIGMAN, M. (2004). *Strengths and character and well-being*. *Journal of Social and Clinical Psychology*, nº 23 (5), pp. 603-679

PAYÁ, M., BUXARRAIS, M. R. (2004). *Aprentatge ètic a l'àmbit universitari*. *Revista Catalana de Pedagogia*, nº 3, pp. 53-74

